

ЗМІСТ

СНОВИДІННЯ ПЕРШЕ

Розділ 1.....	4
Розділ 2.....	11
Розділ 3.....	17
Розділ 4.....	19
Розділ 5.....	28
Розділ 6.....	33
Розділ 7.....	38
Розділ 8.....	45
Розділ 9.....	50
Розділ 10.....	54
Розділ 11.....	63
Розділ 12.....	70
Розділ 13.....	79
Розділ 14.....	88
Розділ 15.....	97
Розділ 16.....	108
Розділ 17.....	117
Розділ 18.....	127
Розділ 19.....	142
Розділ 20.....	147
Розділ 21.....	153
Розділ 22.....	162
Розділ 23.....	170
Розділ 24.....	179

СНОВИДІННЯ ДРУГЕ

Розділ 1.....	183
Розділ 2.....	183
Розділ 3.....	187
Розділ 4.....	191
Розділ 5.....	197
Розділ 6.....	202
Розділ 7.....	206
Розділ 8.....	215
Розділ 9.....	224
Розділ 10.....	227
Розділ 11.....	232
Розділ 12.....	234
Розділ 13.....	242
Розділ 14.....	254
Розділ 15.....	260

Розділ 16.....	262
Розділ 17.....	270
Розділ 18.....	274
Розділ 19.....	284
Розділ 20.....	300
Розділ 21.....	304
Розділ 22.....	312
Розділ 23.....	316
Розділ 24.....	325
Розділ 25.....	335
Розділ 26.....	341

СНОВИДІННЯ ТРЕТЄ

Розділ 1.....	350
Розділ 2.....	352
Розділ 3.....	356
Розділ 4.....	357
Розділ 5.....	362
Розділ 6.....	372
Розділ 7.....	378
Розділ 8.....	384
Розділ 9.....	388
Розділ 10.....	392
Розділ 11.....	398
Розділ 12.....	404
Розділ 13.....	415
Розділ 14.....	424
Розділ 15.....	434
Розділ 16.....	443
Розділ 17.....	449

РОЗДІЛ 1

У той день, коли в сірому місті почався карнавал, мене засудили до страти. Тоді ж у новинах уперше промовили слово «війна», та карнавал був у самому розпалі — тому байдуже. На кожному перехресті, на кожній площі веселилися люди. Танцювали, співали і читали вголос книжки, які винесли з домівок. Бо, коли читаєш уголос, за книжкою легко сховати обличчя. Ті, хто проводжав мене в останній путь, теж ховалися за сторінками своїх книжок, як за масками. Я мовчав. Мені було страшно помирати.

Не дійшовши двох кварталів до місця страти — площа з ешафотом уже маячила поміж будинками, — я зупинився і сказав їм, що передумав.

«Я йду назад. Стану відлюдником. Нехай ніколи більше не виїду з дому, але залишусь живим».

Здається, вони були приголомшені. У цій країні люди завжди ставили накази вище за себе.

«Від смерті не сховатися вдома, — казали вони, тремтячи від абсурду. — Смерть не пересидіти у карантині».

Мені було однаково, що вони думали. Я знав: якщо дістанусь свого дому, залишусь живим. Дім — це святе місце, ні держава, ні поліція, ні смерть не мають права заходити до людини в оселю без дозволу. Тож я втік. Підбрав під ногами загублену книжку із зоряним небом на обкладинці і змішався з натовпом.

Оминаючи великі дороги і блокпости, я багато днів ярами та лісами йшов додому. Ішов, поки не зустрів дивака. Посміхаючись, як наркодилер школяреві, він запропонував мені ін'єкцію сироватки власного винаходу. «Вона активує центр у мозку, який задовольняє почуття справедливості», — пояснив він.

І тоді я подумав: якщо зробити всім близьким такі ін'єкції, то вони більше не жадатимуть моєї страти. І, може, навіть поліція перестане розшукувати мене за вбивство.

«Слухайте, а у вас немає такої сироватки, щоб люди просто не хотіли виходити з дому? — відповів я, потираючи потилицю. — Може, тоді вони взагалі перестануть одне одного вбивати і страчувати?»

Його посмішка стала ще ширшою.

Холодне дуло автомата вперлося в потилицю.

— Прокинься, відморозок, іди давай! — крикнули, штовхнули вперед.

К. вели через площу по витопаному газону до дванадцятиповерхової будівлі обласної адміністрації. Посеред площі стояли бронетранспортер і вантажівка з зенітною установкою, націленою на верхні поверхи. Навколо все було всіяно сміттям, уламками бруківки, тут і там диміли залізні бочки, схилилися порожні намети. Старий екскаватор зі скреготом згрібав мотлох в одну купу.

Можна спробувати втекти: коли вони дійдуть до будівлі, рвонуть вліво, сховатися за барикадою, потім обігнути будинок, вибігти на ву-

лицю — там, здається, був якийсь ринок, — змішатися з натовпом, сісти в таксі, доїхати до готелю, де живуть ООНівці, забігти в конференц-залу або ресторан, де вони обідають, і... І що? Дуло настирливо тисло, штовхало вперед. К. змусив себе зібратися: він пообіцяв собі йти до кінця. Прискорив крок. За спиною тупали троє солдатів. Вони йшли впевнено, не зупиняючись, ні з ким не спілкуючись.

З будівлі, дивлячись у землю, немов боячись перечепитися, виходили люди. Вони йшли до центру площі, де група солдатів забирала у них зброю і вивертала сумки та кишені. Долі на брудних газетах лежала гора автоматів, гранат, рижків із патронами.

К. провели повз напіврозвалені барикади до головних дверей, заставлених стіною з мішків і покришок з плакатами і карикатурами. «Fuck USA» — все, що К. встиг прочитати перед тим, як дуло мисливської рушниці вперлося йому в груди. Тепер у нього цілилися з обох боків.

— Куди?

Солдат у спортивних штанях і з лижною балаклавою на обличчі перегородив їм дорогу.

К. відсторонили, і вперед вийшов присадкуватий світловолосий чоловік у камуфляжі:

— Перший корпус! Комендантська група! Тобі що, пам'ять відбило? Ти хто такий? З якого батальйону?!

Вартовий на мить сторопів, у прорізі чорної маски заворушилися потріскані губи:

— «Восток».

— Маску скидай! Наказ був масок не носити!

Солдат стягнув з голови маску. Обличчя у нього було опухле, щоки неголені.

— У землю дивитись! — гаркнув світловолосий на К., який із цікавістю роздивлявся вартового.

Той нарешті прийшов до тями і знову підняв рушницю.

— Не треба тут бикувати! Ми адміністрацію брали, ми службу безпеки брали. А ви що робили? Як безпечно стало, то кожен другий — командир.

— Іди здай зброю, — прошипів світловолосий, направляючи автомат вартовому в коліно. — Там тобі розкажуть. Іди-іди, а то я тобі зараз ногу прострелю.

Вартовий ще деякий час стояв, роздратовано стиснувши губи, потім поплентався геть і став у чергу людей, які здавали зброю.

— Понаїхали, блядь, — пробурчав один із солдатів.

— Так ти теж понаїхав, — відповів другий.

— Куди ви мене ведете? — запитав К.

— Заткнися, — відповів світловолосий і підштовхнув його вперед.

Вони увійшли до холу, заваленого перевернутими столами, ящиками, обплутаними, як павутинням, колючим дротом. Скрізь висіли саморобні плакати, прапори з орлами, портрети солдатів із чорними стрічками — все змішалось. К. перечепився через банку з кон-

сервованими огірками. Поруч із нею задзвеніли пляшки з коктейлями Молотова.

Ліфти не працювали. Ліворуч були сходи нагору. Десь пролунала черга пострілів, і чийсь зойк, відбиваючись від мармурової плитки, почав гуляти всіма дванадцятьма поверхами. Світловолосий зняв з бронжилета рацію:

— Лис Скіфові. Прийом. Що у вас там?

Відповіді не було.

— Лис Скіфові. Прийом.

Мовчання.

Матюкаючись, світловолосий кивнув і вийшов уперед. За ним двоє солдатів вели К., виставивши перед собою автомати. Постріли не повторювалися, замість них кожні десять секунд лунав гуркіт.

Дійшовши до п'ятого поверху, вони опинилися в холі і звернули в коридор із рядами кабінетів. Усюди була та сама картина: світло вимкнене, сміття, поламані столи, стільці, теки з паперами, пожежні рукави розмотані та протягнуті вздовж стін. У кінці коридору двоє солдатів ногами вибивали двері. Тримавши ліхтарики в зубах, вони впиралися спинами у стіну і, розбігшись, били одночасно в двері ногами, потім матюкалися, знову відходили і били. Двері не піддавалися.

Світловолосий опустил зброю і підійшов.

— Чому Скіф не відповідає?

Солдати зупинилися.

— Хто?

— Господи, з ким я працюю. Вам коменданта охороняти треба, а ви двері хуярите, — світловолосий махнув на них рукою.

Солдати презирнулися, знизали плечима і повернулися до дверей. Коридор вивів у новий хол, вистелений затоптаним килимом, заставлений пафосними, але порожніми шафами. К. не встиг побачити табличку на величезних дверях — світловолосий заштовхав його всередину й увійшов слідом.

За столом, у шкіряному кріслі, в хмарі сигаретного диму сидів чоловік у камуфляжі. Однією рукою він чухав шию, другою тримав біля вуха слухавку білого дискового телефону. Руки його були вкриті тюремними наколками. Поруч лежав «стечкін», стояла попільниця, чашка з чаєм. Увесь величезний кабінет, фігура в сигаретному диму, лаковані меблі, шкіряне крісло — все нагадувало революційну сцену з чорно-білого фільму.

— Альо. Так, це комендант, з ким я говорю? Добре, Миколо Петровичу. Чудово. З'явиться завтра о восьмій в обладміністрацію. Що? Ні. Та хоч кульгавий, хоч одноокий, нам потрібні люди. Немає. Будьте люб'язні, з'явиться без запізнення.

Він поклав слухавку й усміхнувся, показавши золоті зуби.

— Подзвонила мені вчора жінка і каже: «Чоловік у мене танкіст, заберіть його, нехай захищає батьківщину». А я їй: «Ну нехай».

— Коханець у неї, — усміхнувся світловолосий.

— Навряд чи. Голос немолодий. Хоча...

Він почував руку, потім шию, потім підборіддя. Відсунув телефон, папери, розчищаючи стіл, і залишивши перед собою тільки пістолет.

— Що там унизу?

— Бомжатник. Чистимо.

— А це що?

Світловолосий вийняв з кишені відібраний у К. на вулиці паспорт і поклав на стіл. Комендант погортав його. Розгорнув листок, який випав, і прочитав уголос:

«Шановний лікарю. Не звинувачуйте себе. Тепер усе стане на свої місця...»

Звів тьмянний погляд, почував живіт.

— Ви теж шпигувати приїхали, шановний лікарю?

— У якому сенсі «теж»? — К. захитав головою — Ні!

— Узяли біля обласної травматології. Розпитував про поранених, — сказав світловолосий.

— Почекай, Лис, не перебивай, — повільно пробурмотів комендант. — Так що, лікарю, для чого ви приїхали?

— Допомогати.

— А, то ви помічник? Молодець. Але я от думаю, що це вам допомога скоро знадобиться.

— У мене немає для вас іншої відповіді.

Комендант почував коліно під столом, затушив недопалок, сьорбнув чаю.

— Не схожі ви на ідейного — занадто лощений. На війну не їздять від хорошого життя.

Він узяв пістолет, почував ним носа і прицілився К. у голову. Його кругле обличчя залишалося байдужим. Шансів на втечу не було. Лис — хороший, до речі, в нього позивний, і чому таке лізе в голову — стояв праворуч у метрі від нього з автоматом наготові.

К. повільно зробив крок уперед:

— Проти свербіжувача допомагають димедрол і діазолін.

Обличчя коменданта зберігало той самий вираз, тільки око трохи тіпнулося. Пістолет не ворухнувся. К. продовжував:

— У вас свербить шкіра. Діацетилморфін в опіатах викликає алергічну реакцію.

Комендант не ворухнувся. Потім повільно, зі скрипом, відкинувся на спинку крісла. Опустив пістолет. Зняв слухавку і набрав дулом номер.

— Альо, це комендант. Худого дай мені.

Поки Худого кликали до телефону, він, тримаючи слухавку плечем, узяв ручку, записав щось на листок.

Підняв очі:

— Що там було? Димедрол?

— Діазолін і димедрол — повторив К.

Комендант кивнув і заговорив у слухавку:

— Альо, Худий, як там наш Червоний Хрест? Мгм, мгм. Зрозуміло. Розпитуйте краще, значить. Я до вас зараз ще одного лікаря пришлю.

Він поклав слухавку.

— Лис, відведи його на підвал, передай Худому.

— І?

— Що і?

Лис пробурчав щось невиразне собі під носа.

— Га? — перепитав комендант.

— Так точно.

Він підштовхнув К. убік, і вони вийшли з кабінету. Група вирушила назад. Солдати в коридорі вже вибивали наступні двері. К. повели по східцях, що вели вниз, до головного холу і далі через порожній гардероб, крізь службові двері. Почали спускатися вузькими кам'яними сходами. Над головою пролягали теплові труби. Стало гаряче й темно.

Солдати перемовлялися за спиною:

— Я йому: «Що ти вмієш?» А він мені: «Я професор, кандидат наук!» А я йому: «Ти що, глухий? Я спитав: що ти вмієш робити? Хочеш, щоб тебе слухали, не кажи більше, ніж у тебе запитують. В армії служив?» А він такий: «Ні». А я: «Ну, значить, окопи підеш копати».

— Га-га-га.

— Тихо там, — шикнув на них Лис.

— А ти, Лис, я чув, теж професор?

— Агроном я, першої категорії. Чия ідея була цього до Коменданта вести?

— Лис, твоя ідея була. Говорив тобі, на місці його кінчити треба було.

— Одеса, тобі аби кінчити. — Йому відповів вибух сміху. Лис дочекався, поки вони перестануть сміятися. — Ми тут не хуйню будуємо, а республіку. Рускій мір. Усе цивілізовано.

Лис цивілізовано тицьнув К. прикладом у лопатку, і вони продовжили спускатись у підвал.

Вузький коридор, зрідка освітлений лампочками, здавався нескінченим, але нарешті розширився і привів до великої зали з високою стелею, квадратними бетонними колонами — чи то бомбосховище, чи то підземні склади. Анфілади залів ішли далі, мабуть, під усією будівлею. Між колонами була протягнута товста матова брудна клейонка. Біля однієї з колон стояв старий бюст Леніна. Група зупинилась. К. почув незрозумілі ритмічні звуки — глухі удари, важка задишка, здавлений стогін, — тобто зрозумілі, звісно, але мозок відмовлявся їх розпізнавати. За клейонкою щось підіймалося й опускалося. Підіймалося й опускалося.

К. заплющив очі, намагаючись не уявляти, що там відбувається. Удари не припинялися.

— Худий! — закричав Лис. — Ти?

Настала тиша, лишилася задишка. Із-за клейонки визирнув високий худий хлопець у бандані, футболці і камуфляжних штанях. У довгих худих руках він тримав автомат, зіниці були розширені, тіло розбовтане, обличчям блукала посмішка.

— Ти що робиш, Худий? — запитав Лис, відсторонюючи його. Відкинув клейонку.

На підлозі в калюжі крові обличчям униз лежав чоловік, одягнений у червону куртку з білим хрестом на спині. Чоловік ледь ворушив руками і ногами. Поруч валялося кілька патронів.

Лис підійшов, нахилився, перевернув його і скривився, побачивши розбите лице.

— Худий, ти що? Це ти його так бив, що в тебе автомат розрядився? Це ж Міжнародний Червоний Хрест!

Худий посміхнувся і розвів руками.

— В сраці міжнародний. Він СБУшник ряджений. Мені його по голові гладити?

— Та звідки ти, блядь, знаєш, хто він такий?!

— У нього, сука, в телефоні фотки з прапором жовто-блакитним, ти подивись!

— Ні, Худий, ти точно їбанувся. Тобі опитати їх наказали, а ти що? Де решта?

Худий кивнув на сусідню клейонку.

Лис розгублено подивився туди, потім знову на лежачого у крові чоловіка. К. підійшов і сів біля пораненого навпочіпки. Той був у жахливому стані.

— Телефонуйте у швидку, — сказав К. одному з солдатів. — Ви, — вказуючи на другого, — принесіть аптечку.

— Яку аптечку?

— Біля входу, там, де черга стояла, лежала аптечка, поруч з автоматами. І в БТРі також повинна бути.

Він повільно, глибоко вдихнув і видихнув, заспокоюючи дихання. Обережно підняв плечі чоловіка, зафіксував рукою чоло і потягнув за щелепу. Чоловік відкрив рота, судомно намагаючись вдихнути, захрипів. Зуби його були закривавлені, зі зламаного носа рясно текла кров.

Лис стояв поряд і не заважав. К. перейшов до узголів'я і повернув голову пораненого набік. Поляпавши себе по кишенях, знайшов серветку, обмотав навколо вказівного і середнього пальців і засунув їх пораненому в горло. Щось намацав і витягнув. На підлогу покотився вибитий зуб.

— Альо? Альо? — голосно повторював солдат у телефон. — На ОДА... ОГА. В адміністрацію, коротше.

Поранений дихав. Поклавши руку йому на живіт, К. порахував вди, виміряв пульс. Шия була напружена, пульс ледве намацувався. Світла тьмяних лампочок під високою стелею не вистачало, К. вийняв з кишені телефон, увімкнув ліхтарик і обережно промацав голову, плечі, грудну клітку і кінцівки, перевіряючи наявність переломів.

— Що? — запитав солдат, який говорив по телефону, і повернувся до К. — Що у нас, запитують.

— Закрита ЧМТ.

— Закрита шо?

— Закрита черепно-мозкова травма! — підвищив голос К.

— Закрита черепно-мозкова! — закричав солдат у телефон.

Чоловік розплющив запливлі гематомами очі і подивився на К. Від цього погляду, повного безпорадної ненависті, по спині у К. пробіг холод.

— Зараз швидка буде, — тихо сказав він.

У цю секунду, скориставшись тим, що на нього ніхто не дивиться, Худий штовхнув лежачого в коліно. Поранений застогнав. Лис роздратовано відтіснив Худого в куток.

— Заспокойся, та заспокойся ти!

Худий розмахував ногами та кричав, намагаючись вирватися:

— Ти чого приїхав, сука? Ти навіщо до мене додому приїхав?

Прибіг солдат з аптечкою. К. розстебнув її, розпакував два перев'язувальних пакета. Скрутив пару ватних тампонів і засунув лежачому в ніс. Поклав подушечки на криваві рани на голові, обмотав її бинтом по колу: під підборіддям, через маківку, знову під підборіддям. Закріпив. Видихнув, встав.

— Виносьте і чекайте швидкої.

— Я тут командую, — перервав його Лис. Він нарешті всадив Худого на дерев'яний ящик у кутку. — Ти, — вказавши на К., — допоможеш мені це лайно винести, а ви двоє чергуєте тут, поки я не повернуся, і щоб не рипалися. Худий, тільки ворухнись! Пригляньте за рештою.

Він подивився на К.

— Ну? Де брати?

К. озирнувся в пошуках чогось, що можна було б використати як ноші, але навколо був тільки сірий вологий бетон і клейонки.

— Я візьму під пахви, ви — за ноги, — сказав він Лисові. Той кивнув. — На рахунок три. Раз, два, три!

Поранений застогнав. Крекчучи, вони потягли його до виходу, — по вузькому коридору, по сходах, через гардероб, колючий дріт і мішки барикад.

Біля торця будівлі стояла швидка. Вони поклали пораненого на розкладену каталку. К. ще раз перевірів пульс на магістральній артерії і відійшов убік.

— Куди? — крикнув Лис.

— У травму, — стомлено відповіла медсестра.

— Під охорону! Зрозуміли?

— Не кричіть. Під охорону — так під охорону. — Сестра зачинила дверцята швидкої.

Лис дістав сигарету і закурив, проводжаючи машину поглядом. Екскаватор, який працював на площі, почав руйнувати барикади перед входом, піднімаючи хмару пилу. К. розумів: втікати потрібно зараз. Або не тікати взагалі, а залишатися і йти до самого кінця. І паспорт — паспорт залишився у коменданта. К. зітхнув.

— Ми вчасно прийшли.

— Або невчасно, — Лис кинув сигарету і підняв автомат. — Пішли до коменданта.

Принаймні цього разу в потилицю він уже не штовхав.

Настрій у коменданта поліпшився. Вислухавши Лиса, він хмикнув:

— У день, коли я позбувся цноти, моя мама сказала: «А ти думав, що вона тебе привела додому візерунки на шпалерах розглядати?» Нічого було радіостанції в машинах возити багаточастотні. Так, Лис?

Лис похмуро кивнув.

— Ну то як, шановний лікарю, ви все ще хочете нам допомагати? — продовжив комендант.

— Я хочу повернутися додому, — відповів К.

— А я б хотів у себе вдома в Сочах на верандочці чайок попивати. Але, як бачите, з вами тут сиджу.

Комендант узяв зі столу паспорт і зневажливо жбурнув під ноги К. Складений листок відлетів убік. Комендант глузливо дивився, як К. піднімає і складає все в кишеню.

— Ідіть до себе в готель, збирайте речі. Завтра вранці буде автобус. Тікати не намагайтеся. Через блокпости не проїдете.

— Я не розумію.

— Ви хотіли допомагати?

— Хотів.

— От, вважайте, що пройшли співбесіду. Все, шуруйте звідси. І не потрапляйте Першому на очі, він не любить таких, як ви. Ласкаво просимо до ополчення.

Він кивнув Лису, і той підштовхнув К. до дверей.

РОЗДІЛ 2

Реальність потрібна, щоб створити ілюзію. Ілюзія потрібна, щоб зрозуміти реальність. Але що треба, щоб створити та зрозуміти книгу? Де межа між письменником, читачем і персонажем? Як обрати, хто з них хто?

У кошмарі, що мені наснився сьогодні, ти розповідала, як написати перший розділ. Я тебе не слухав. Я знав, ти заснула, читаючи його. Потім я зрозумів, що сам спав і бачив, як ти спиш і більше не злився. Я не битиму тебе сьогодні.

Розпочну з назви на обкладинці. Від колективного божевілля, в якому ми всі живемо зараз, вона веде нас до міфу, метафори доісторичного світу, але все це лише поверхня поверхні. Іноді, коли я засинаю і в напівдрімоті бачу протосни, в них я марю про те, як був створений наш світ: вигаданий мандрівними пращурами, напівзвірами-напівбогами, в епоху, де ще не було годинника, але були зірки й виття на повний місяць; епоху, яку людство майже забуло, немов казкове страхіття, переказуючи його з покоління в покоління; епоху, коли людина зі смаглявою шкірою скрутилася в печері калачиком під шкурою дипротодона і побачила уві сні всіх нас. Ці протосни схожі на помилки в архітектурі реальності. Вони борються з реальністю, як тіло бореться з хворобою чи інколи з Богом.

Як про це все розповісти? Як розповісти не про творця (хотів написати «про горобця» — люблю цих пташок), а про те, що сниться творцеві? Як розповісти не про війну, а про те, як смердить її дим у верхніх шарах атмосфери? Як розповісти не про божевілля, але про тих, хто за ним іде, сліпувато примружившись, витягнувши перед собою руки? Загадка.

Людина — конструктор, набір символів-генів, які визначають організацію звичайнісіньких хімічних елементів таким чином, що ті набу-